

Már Orsolya

A román nyelv mint nem anyanyelv oktatása Romániában

Románia hivatalos nyelve a román, az ország legnagyobb kisebbségének (a 2011-es előzetes népszámlálási adatok alapján 1 237 746 főnek) a magyar (Kiss–Barna 2012: 11). „A romániai magyar anyanyelvű személyek számára a román második nyelv vagy környezeti nyelv. Azért nem tekinthető idegen nyelvnek, mert a magyarok rendszerint nem csak az iskolában vagy nyelvtanfolyamokon találkoznak vele, hiszen egész Románia területén hivatalos nyelv, és így bizonyos információk csak ezen a nyelven érhetők el” (Benő 2012).

A román nyelv és irodalom oktatása különböző tantervek szerint történik a román és a nem román anyanyelvű diákoknak. Az alsó tagozaton a kisebbség számára kidolgozott tantervek szerint oktatják a román nyelvet és irodalmat a nem román anyanyelvű gyermekeknek, míg a felső tagozaton ez a román oktatásban használt tantervek szerint történik, a tankönyvek azonban specifikusak. Középiskolában azonosak a tantervek és a tankönyvek is a román és a nem román anyanyelvűek számára. A román nyelv tanításával kapcsolatos problémákra ez a tény adhat magyarázatot. A nem román anyanyelvű diákok ugyanis az alsó tagozaton nem tudják olyan szinten elsajátítani a román nyelvet, mint a velük azonos korú román anyanyelvű gyermekek, az elvárások azonban azonosak. A kisebbségi anyanyelvű diákok így nyelvileg hátrányos helyzetbe kerülnek, a vizsgákon gyengén teljesítenek.

Romániában a nyolcadikos diákok a tanév végén országos mérésen vesznek részt román nyelv és irodalomból, matematikából, valamint a kisebbségi nyelveken tanulók anyanyelvből. 2014. november 25. és 27. között a Kovászna megyei tanfelügyelőség próbavizsgát szervezett a három tantárgyból (1). Román nyelv és irodalomból a román és a nem román anyanyelvű diákoknak azonos követelményrendszer alapján kellett felkészülniük a próbavizsgára, a tételsor is azonos volt. A szövegértést, valamint az írásbeli kifejezőkészséget mérték objektív, szemiobjektív és szubjektív itemek segítségével (például műnem meghatározása, információ kiírása a szövegből, időrendi sorrend megállapítása a szöveg alapján, irodalmi formák és kódok felismerése, alkotása, szövegalkotás, nyelvtani feladatok) egy-egy, a tanulók által nem ismert irodalmi és nem irodalmi szöveg alapján. Sikeresen azok a tanulók vizsgáztak, akik a tízpontos értékelési skálán minden vizsgatantárgyból elérték az úgynevezett átmenőjegyet, az ötöst. A vizsgán 1913 tanuló vett részt, közülük 1376-an magyar tannyelvű iskolák diákjai, 537-en pedig román tannyelvű iskoláké. Az 1913 diáknak mindössze 24,41 százaléka teljesítette sikeresen a vizsgát. A magyar tannyelvű iskolák diákjai 22,31 százalékban vizsgáztak sikeresen, a román tannyelvű iskolákban 29,80 százalékos ez az arány.

Román nyelv és irodalomból a magyar tagozaton tanulóknak mindössze 38,93%-a érte el a továbblépés lehetőségét biztosító ötösnél jobb érdemjegyet, míg a román tagozaton tanulók esetében ez az arány 67,89% volt. A magyar anyanyelvű diákok 61,06%-ának tehát nem sikerült elérnie az átmenő 5-ös jegyet, míg a román anyanyelvű diákoknál ez az arány 32,11%. Ugyanakkor magyar nyelv és irodalomból a diákok 80,65%-ának sikerült a vizsgája, és a vizsgázók 18,56%-a 8,00 és 8,99 között teljesített. Román nyelv és irodalomból a magyar anyanyelvű tanulók 16,22%-a 1,00 és 1,99 közötti minősítést kapott. Ezt a nagyon komoly kudarcot talán úgy lehetne kiküszöbölni, ha „a román nyelvet nem anyanyelvi módszerekkel, de nem is idegennyelv-oktatási módszerekkel tanítanánk, hanem második nyelvi vagy környezeti módszerekkel” (Benő 2012).

2010. október 1-jén a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Román Nyelv, Kultúra és Civilizáció Intézete útjára indított egy projektet, amelyet az Európai Szociális Alap finanszírozott. A projekt címe a következő volt: *Módszertani továbbképzés a nemzeti kisebbségeknek román nyelvet tanító, közoktatásban dolgozó*

pedagógusoknak (2). A képzések e program keretében 2010. október 1. és 2013. szeptember 30. között zajlottak. A kezdeményezés mamutprojektnek is nevezhető, ugyanis 11 képzés valósult meg, amelyeknek célja, ahogy a projekt elnevezéséből is kiderül, azon pedagógusok továbbképzése, akik román nyelvet tanítanak a nemzeti kisebbségek nyelvén (magyar, német, roma, ukrán stb. nyelveken) tanuló diákoknak, hozzájárulva ezzel a román mint nem anyanyelv minőségi oktatásához, tanulásához, értékeléséhez, valamint mindennek az európai normákhoz való igazításához.

A projekt Románia három nagy fejlesztési régióját célozta meg: a nyugati, az északnyugati és a középső régiót, itt élnek ugyanis a legtöbben a nemzeti kisebbségekhez tartozók közül. A Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai szerint a 2008–2009-es tanévben Romániában 199 207 diák tanult valamilyen nemzeti kisebbségi nyelven (3). A projekt célja 1250 olyan pedagógus képzése volt, akik ezeknek a tanulóknak nem anyanyelvként tanítják a románt. A projektben részt vevő 1250 pedagógus közül 875 tanító, 250 általános iskolai tanár és 125 líceumi (gimnáziumi) tanár volt. A képzés egyetlen feltétele az volt, hogy csak azok a pedagógusok jelentkezhettek, akik olyan osztályokban tanítottak román nyelvet nem anyanyelvként, ahol a tanulók teljes létszáma, de legalább 20%-a a nemzeti kisebbségekhez tartozott. A továbbképzések általában 89 órák voltak, 48 személyes jelenlétet igénylő kontaktórát és 41 online órát foglaltak magukba. A kontaktórákat tartalmazó képzési szakasz 48 óráját 3 találkozóra osztották, ezeknek az egyenként 16 órás blokkoknak egyharmada elméleti, kétharmada pedig gyakorlati képzést biztosított a résztvevőknek. A találkozók hétfőre zajlottak. A legnagyobb hangsúlyt a gyakorlat kapta. A kurzushoz online segédanyag állt rendelkezésre, amelyet internetes platformon előzetes regisztráció után lehetett elérni (2). A képzésszervezők 9 órát szántak a kiértékelésre, a képzések ideje alatt tanultak bemutatására és számonkérésére.

A 11 továbbképzési programot (P1–P11) magába foglaló projektnek röviden összefoglalva a következő egyedi célkitűzései voltak (Platon–Burlacu–Sonea 2011: 14):

- Az elemi, általános és gimnáziumi osztályokban tanító pedagógusok részvételével megvalósított P1–P3 programok célja a differenciált oktatási kompetenciák fejlesztése volt a románt nem anyanyelvként beszélők igényeit középpontba állítva. (Ezek a kurzusok 25 kreditpontot értek.)
- A P4–P6-os programok a *Közös európai referenciakeret* hatékony alkalmazásának fejlesztését szolgálták az értékelés folyamatának szabványosítása érdekében (4). (Ezek a képzések szintén 25 kreditpontértékűek voltak.)
- Az elemi osztályokban tanító pedagógusoknak szóló P7-es és az általános iskolákban tanító tanároknak indított P8-as programok célja a tanulóközpontú tervezési, szervezési és értékelési didaktikai kompetenciák fejlesztése volt. (Mindkét továbbképzés 30 kreditpontot ért.)
- A P9 és a P10-es programok a multikulturális nevelést helyezték előtérbe, a szociális készségek fejlesztését, a kulturális empátia erősítését célozták meg az elemi és az általános iskolában oktató pedagógusok körében. (A képzéseken való részvétel 25 kreditpontot jelentett.)
- A P11-es program az információs és kommunikációs technológiák használatának fejlesztését és azok alkalmazását állította középpontba a román mint nem anyanyelv tanításában. (A továbbképzésnek 25 kreditpont értéke volt.)

A román mint nem anyanyelv oktatásának szakemberei úgy vélik, hogy kötelességük segíteni a nemzeti kisebbségeknek a román nyelv (az ország hivatalos nyelvének) megtanulását annak érdekében, hogy megkönnyítsék a fiataloknak a társadalmi, kulturális és gazdasági életbe való beilleszkedést. Emellett támogatniuk kell a többségi és a kisebbségi lakosság közti hatékony kommunikációt. „A román nyelv magas szintű elsajátítása minden romániai állampolgárnak joga és érdeke, még akkor is, ha ez sokszor nem tudatosul” (Benő 2012). Az ősi bölcsesség szerint „ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy”. A Romániában élő kisebbségi nyelveket beszélőknek csak előnyük származhat a román nyelv magas szintű ismeretéből.

A román nyelv mint nem anyanyelv program lezárását követően a szervezők azt remélik, hogy a továbbképzéseknek köszönhetően újfajta mentalitás alakul ki a román nem anyanyelvként tanító pedagógusok körében. A javasolt módszerek, eljárások alkalmazásával a tanulóknak sikerül élvezettel, könnyebben elsajátítaniuk a nyelvet, és ennek következtében a vizsgákon is jobban teljesítenek. Egyetlen programmal természetesen nem lehet gyökeresen átalakítani ezt a szakterületet, viszont született néhány fontos és alapvető eredmény. Ilyenek például a következők:

- egy forrásanyagként is használható, a projekt elektronikus platformján elérhető alaptanulmány (2), amely a nyelvi kompetenciák fejlesztését szolgálja a román nyelv mint nem anyanyelv tanítása, tanulása folyamatában;
- kritikai tanulmány a meglévő didaktikai eszközökről és ezek összevetése az érvényben levő tantervekkel;
- egy lehetséges tanítási egység kidolgozása minden osztály számára a tanterv alapján, amely mintaként szolgálhat a didaktikai eszközök megalkotásában;
- a román nyelv szókincsének szintekre tagolt és a Közös európai referenciakeret elvárásaival összehangolt felosztása.

2011-ben Romániában új oktatási törvény jelent meg. Ezen 1/2011. számú törvény 46. cikkének (2) bekezdése a következőt rögzíti: „A román nyelv és irodalom tantárgyat a közoktatás minden szakaszában az illető nemzeti kisebbség számára külön kidolgozott tanterv és külön tankönyv alapján kell oktatni” (sz. n. 2011: 9). Ennek szellemében, ha a pozitív változások a gyakorlatban is érvényre jutnak, a román nyelv mint nem anyanyelv oktatása és tanulása valóban hatékonyabb lehet a nemzeti kisebbségek körében.

Irodalom

- Benő Attila 2012. Hogyan tanulják a magyar gyerekek a román nyelvet az erdélyi iskolákban? *Székelyföld*. <http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=MTYyOQ==> (2015. január 10.)
- Kiss Tamás – Barna Gergő 2012. *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében. Demográfiai és statisztikai elemzés. Műhelytanulmányok a romániai kisebbségekről*. 43. Sz. Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Kolozsvár.
- Platon, Elena – Burlacu, Diana Viorela – Sonea, Ioana Silvia 2011. *Procesul de predare-învățare a RLNM la ciclul primar (P1)*. Casa Cărții de Știință. Cluj-Napoca.
- [sz. n.] 2011. *Jogában áll. Ismertető a romániai magyarság kisebbségi és nyelvi jogairól*. http://www.hungarian-human-rights.eu/jogaban_allhosszu2.pdf. (2015. január 10.)

- (1) Inspectoratul Școlar Județean Covasna. <https://isj.educv.ro/> (2015. január 10.)
- (2) DidacticaLimbiiRomane.ro. <http://rlnm.didacticalimbiromane.ro/> (2015. január 10.)
- (3) Institutul National de Statistica. <http://www.insse.ro/cms/> (2015. január 10.)
- (4) *Közös európai referenciakeret 2002* (magyar változat) 2002. http://www.nyak.hu/nyat/doc/ker_2002.asp (2015. január 10.)

Már, Orsolya: Teaching Romanian as a non-mother tongue in Romania

Az írás szerzőjéről

Már Orsolya

Bukaresti Egyetem, Bukarest, Románia; Antos János Általános Iskola, Réty, Románia

morsolya87[kukac]yahoo.com